

Wpływ II wojny światowej na sytuację środowiska twórców

- olbrzymie straty poniesione przez inteligencję w czasie wojny (eksterminacja elit)
- przesunięcie granic państwowych na zachód – utrata Lwowa i Wilna, które były bardzo silnymi ośrodkami polskiej kultury (przenoszenie pisarzy na ZZiP będące kulturalnymi pustyniami)
- rozproszenie środowiska literackiego po świecie i poza Warszawą
- podziały ideowe i ideologiczne – lewicujący i komunizujący; sanatorzy; „londyńczycy”
- straty materialne (wydawnictwa; instytucje kultury; ubóstwo)

I fala – (po)wojenna

*Poglądy, charakter, postawa
zjawiskiem są dość rzadkim,
więcej się da wytłumaczyć
zwyczajnym losu przypadkiem.*

*Przypadkiem jedni w New York
czy tu się znaleźli w Londynie
a inni zostali w domu,
w Warszawie, w Łodzi, w Lublinie.*

A. Słonimski, *Igraszki losu*, 1946

Polityka kulturalna

Polityka kulturalna jest działaniem, którego celem najwyższym jest stworzenie wiedzy o tym, jak ludzie mają myśleć i czuć

Leopold Tyrmand

Władza robotniczo-chłopska w demokracji ludowej od początku spełniała rolę dyktatury proletariatu. W polityce kulturalnej obowiązywała przeto zasada, że nie ma trybuny dla reakcji, dla idei politycznych zwalczających ustrój

Stefan Żółkiewski

Jako znak protestu przeciw niewoli

(m.in. Jan Lechoń, Kazimierz Wierzyński, Gustaw Herling-Grudziński)

*Uratowała Pani z getta dzieci mojego brata, który zginął
(...) w związku z tym odwzajemniam się Pani wszystkim,
co mogę dla Pani zrobić, tzn. zapewnię Pani wyjazd*

(Zofia Kossak-Szczucka)

*Miałem powody, aby trzymać się nowej Polski
zmierającej ku socjalizmowi i tak było do czasu (...)
Kiedy naśladowanie wzorów sowieckich stało się w Polsce
obowiązujące dla pisarzy, wtedy powiedziałem: nie*

(Czesław Miłosz)

Trudne decyzje – w kraju i do kraju

miotana sprzecznościami, pozostawałam w bezruchu

(Maria Dąbrowska)

tęsknił do kraju fizycznie

(Władysław Broniewski)

„po coś tu wrócić? Tu źle”. „Ja wiedziałem, lecz nie był dla mnie ukojenia...”

(Antoni Słonimski)

i idę tam, ku wspólnym grobom, do ciebie, ziemio rozstrzelanych

(Tadeusz Borowski)

nie musiałam się przełamywać

(Zofia Nałkowska)

w styczniu 1945 roku zaczęły huczeć czołgi zwycięskiej armii radzieckiej, nareszcie niosące wolność

(Kazimierz Wyka)

Historia filozofii nowożytnej mało zna okresów, które by tak jak lata ostatnie pogłębiły i udoskonały nietolerancję. Prześladowania myśli krytycznej w początkach Odrodzenia czy później w wieku siedemnastym i osiemnastym wydają się niemal sielanką w porównaniu do czasów, które przeżyliśmy i które – powiedzieć możemy z ulgą – odchodzą.

Antoni Słonimski

Czy rzeczywiście byliśmy tak odcięci od wszelkiej informacji o zwyrodnieniach i zbrodniach minionego okresu, że mamy prawo mówić, jak owi Niemcy, którzy po wkroczeniu wojsk sprzymierzonych zapewniali usłudze –Dopiero od was dowiadujemy się, że był Oświęcim?

Witold Wirpsza

II fala – (po)odwilżowa

**Leopold Tyrmand
(1965)**

**Maria Boniecka
(1965)**

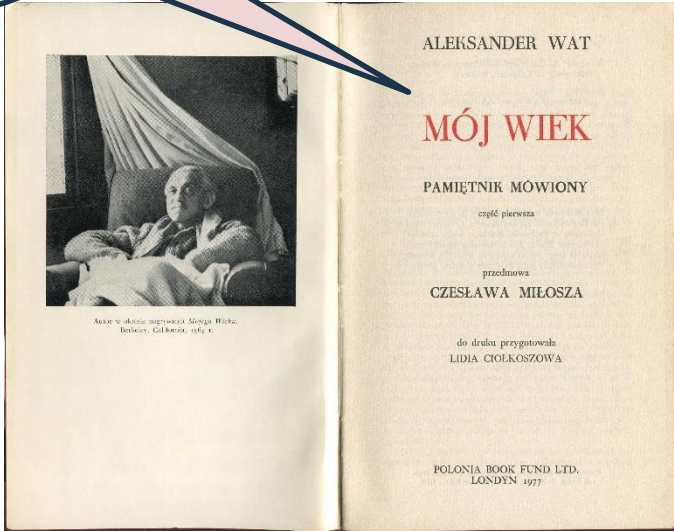

**Ola i
Aleksander
Wat (1959)**

Tango
(1964)
Sławomir Mrożek

**Sławomir
Mrożek
(1963)**

**Marek Hłasko
(1958)**

Wskazywanie nauczycieli do przetrwania i rozwoju w klasach przedmiotowych. Zmiany w metodach i formach nauczania. Wskazywanie nauczycieli do przetrwania i rozwoju w klasach przedmiotowych. Zmiany w metodach i formach nauczania. Wskazywanie nauczycieli do przetrwania i rozwoju w klasach przedmiotowych. Zmiany w metodach i formach nauczania.

III fala – (po)marcowa

- tuż po wojnie sześciodniowej między Izraelem a wspieranymi przez ZSRR krajami arabskimi w czerwcu 1967 roku rozpoczęła się w Polsce odgórnie sterowana antysemicka nagonka
 - usunięcie z afisza *Dziadów* w reż. Kazimierza Dejmka
 - protesty Związku Literatów Polskich i studentów
 - brutalne represje – czystka na uniwersytetach i w szeregach partyjnych
- wydarzenia z Marca '68 spowodowały potężną falę emigracji polskiej inteligencji żydowskiego pochodzenia, wśród nich wielu pisarzy i pisarek

Odzywam się znowu, korzystając z okazji zagranicznej – bo tego, co wolno z Polski pisać, pisać w ogóle nie warto, a tego co pisać należy – pisać nie wolno. Przesyłam Panu serdeczne wyrazy pamięci i pozdrowienia wraz z wyrazami najgłębszego wstydu za to, co w Polsce robią rządzący nią komuniści.

(List Władysława Bartoszewskiego do Adolfa Bermiana, Londyn, 18 VIII 1969)

III fala – (po)marcowa

Pamięta pan moment decyzji?

Zobaczyłem w „Twórczości”
moje opowiadanie tak
ocenzurowane, że
wiedziałem, że nie będę mógł
więcej pisać na mój
najważniejszy, żydowski
temat. Na jesieni 1967
wyjeżdżałem jako aktor z
teatrem Idy Kamińskiej na
występy do Nowego Jorku.
Postanowiłem, że nie wrócę.
Uchodźca kim jest?
Zbiegiem szukającym
bezpieczeństwa. W moim
przypadku kimś, kto nie
chciał żyć bez godności.

Henryk Grynberg

Bał się pan?

-Wiedziałem, że będą represje, ale nie
przewidziałem Marca '68. To znaczy,
że profesorowie będą usuwani z
pracy. Było ponoć zapisane w prawie,
że tak nie można.

**Czyli w pewien kościec wierzył pan do
końca.**

Nie wiem, czy wierzyłem, ale na
pewno nie wyobrażałem sobie
wyniesienia smrodów
wewnątrzpartyjnych na widok
publiczny. Nie spodziewałem się, że ile
razy otworzę gazetę, telewizor, to
będzie o Baumanie świni. Tego typu
kampania opluskwiania to było coś
nowego, bo do tej pory załatwiano
ludzi po cichu.

Zygmunt Bauman

III fala – (po)marcowa

Anna Frajlich-Zajac

Maria Kurecka-Wirpsza

IV fala – (około)solidarnościowa

- w drugiej połowie lat 70-tych zaczęła działać zorganizowana i jawna, choć nielegalna opozycja
- powstaje „drugi obieg” wydawniczy
- gdy w Polsce został wprowadzony stan wojenny, na Zachodzie znajdowała się spora liczba Polaków, z których część, korzystając ze specjalnych zezwoleń, zdecydowała się swój pobyt przedłużyć bądź wystąpić o prawo stałego pobytu, przedstawiając się jako wychodźcy polityczni
- władze PRL, chcąc pozbyć się opozycji, nakłaniały do tego działaczy „Solidarności”; część z tych, do których takie oferty kierowano, przyjęła je, wyjazd bowiem oznaczał koniec internowania, a więc wolność

Bibliografia i netografia:

- A. Bikont, J. Szczęśna, *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*, Warszawa 2006
- R. Habielski, *Emigracja 1957–1989* [w:] *Polski Wiek XX*, t. IV, Warszawa 2010
- Cz. Miłosz, *Nie*, „Kultura” 1951, nr 5
- K. Rokicki, *Literaci. Relacje między literatami a władzami PRL w latach 1956–1970*, Warszawa 2011
- M. Shore, *Kawior i popiół. Życie i śmierć pokolenia oczarowanych i rozczarowanych marksizmem*, Warszawa 2012
- M. Stępień, *Pięćdziesiąt lat literatury polskiej (1939-1989)*, Kraków 1996
- M. Stępień, *„Jak grecka tragedia”. Pisarz polski w sytuacji wyboru (1944-1948)*, Kraków 2005
- L. Tyrmand, *Cywilizacja komunizmu*, Kraków 2013
- M. Kałuski, *Londyn - stolica polskiej emigracji powojennej*, <https://www.rp.pl/plus-minus/art12260151-londyn-stolica-polskiej-emigracji-powojennej>
- J. Kowalczyk, *Pisarze emigranci po Marcu'68*, <https://culture.pl/pl/arttykul/pisarze-emigranci-po-marcu-68>
- A. Krajewski, *Powroty polskich pisarzy z emigracji*, <https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1750688,1,powroty-polskich-tworcow-z-emigracji.read>
- T. Kwaśniewski, *Bauman: dałem się uwieść*, <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,14189361,bauman-dalem-sie-uwiesc.html>
- D. Subbotko, *Henryk Grynberg - uchodźca*, <https://wyborcza.pl/duzyformat/7,127290,22220486,henryk-grynberg-uchodzca-trafilem-do-hurtowni-blach-gdzie.html>

